

Дмитро ЛОБАНЬ,
начальник відділу нагляду за досудовим розслідуванням
і підтриманням державного обвинувачення
управління нагляду за додержанням законів органами СБУ, Державної
митної служби та Державної прикордонної служби України
Головного управління нагляду за додержанням законів
у кримінальному провадженні Генеральної прокуратури України,
старший радник юстиції,
здобувач Національної академії прокуратури України

УДК 343.163

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ПРОКУРОРА ЗА ВИКОНАННЯМ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

У Кримінальному процесуальному кодексі України запроваджено новий інститут у кримінальному судочинстві – кримінальне провадження на підставі угод. Теоретичні аспекти застосування такого особливого порядку кримінального провадження на сьогодні відображено в роботах В. Боярова, Ю. Грошевого, Г. Середи й інших дослідників [1–5].

Водночас питання про наслідки невиконання угоди й здійснення прокурором контролю за її виконанням поки що недостатньо досліджене і потребує окремого розгляду. Не висвітлено воно і в листах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [6; 7].

Наслідки невиконання угоди наведено у ст. 476 КПК України [8]. При цьому законодавець передбачає єдиний порядок дій як для угоди про визнання винуватості, так і для угоди про примирення. Аналізуючи положення цієї статті КПК України, наголосимо на низці суттєвих моментів.

По-перше, звернення з клопотанням до суду про скасування вироку є правом, а не обов'язком потерпілого чи прокурора.

По-друге, законодавець не пов'язує реалізацію такого права із повним чи частковим невиконанням угоди, залишаючи формулювання «невиконання угоди».

По-третє, таке право зберігається за вказаними особами протягом усього

строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення.

Слід зауважити, що це новела у кримінальному процесі України, адже фактично введено новий строк на оскарження вироку суду, оскільки дається посилення на строки давності, передбачені ст. 49 КК України [9].

Здійснюючи аналіз норм КПК України, і зокрема Глави 35, доходимо висновку, що виконання угоди про визнання винуватості, крім обов'язку підозрюваного (обвинуваченого) щодо співпраці, настає безпосередньо під час вирішення судом питання стосовно можливості її затвердження та ухвалення вироку у провадженні [10, 346–347]. Водночас виконання угоди про примирення завдяки відшкодуванню шкоди, завданої потерпілому, може виходити за межі судового розгляду.

Таким чином, діяльність прокурора щодо контролю за виконанням угоди про визнання винуватості має зосереджуватись на співпраці із засудженим у критичній кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

Зважаючи на поняття «співпраця», наведено у ст. 472 КПК України, зазначимо, що на момент укладання угоди кримінальне правопорушення, вчинене іншою особою, є закінченим і про нього відомо

прокурору. Відомості про таке правопорушення необхідно внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) та провести відповідні слідчі (розшукові) дії.

Що ж до питання, з ким саме повинен співпрацювати засуджений, то воно передбачає просту відповідь: на перший погляд, із прокурором, який підписав угоду.

Однак це не завжди очевидно. Наприклад, у разі засудження особи за контрабанду наркотичних засобів (ст. 305 КК України) та досягнення угоди про викриття осіб, причетних до їх незаконного виробництва, придбання, зберігання, викрадення тощо (статті 307–310 КК України), виходячи як із вимог ст. 216 КПК України, так і слідчої практики, вбачається, що досудове розслідування вказаних правопорушень здійснюється різними органами, а саме: слідчими органів безпеки та слідчими ОВС. Тому і процесуальне керівництво у цих провадженнях забезпечується різними прокурорами. Адже керівництво у провадженнях слідчих органів безпеки здійснюється винятково працівниками галузевих відділів апарату області чи Генеральної прокуратури України, а керівництво у провадженнях слідчих органів внутрішніх справ може здійснюватись і на районному рівні.

Важливим також є питання щодо тривалості такої співпраці та її результатів. У даному випадку вимоги мають бути чітко викладені безпосередньо в самій угоді. Тобто необхідно однозначно вказувати мінімальний обсяг інформації, яку повинен надавати підозрюваний, її періодичність, остаточний термін такої співпраці чи обов'язкову умову (приміром, викриття осіб, які вчинили злочин), участь у конкретних слідчих (розшукових), зокрема і негласних слідчих (розшукових) діях (наприклад, у контрольованій поставці, закупці), на підставі ст. 275 КПК України. Це дасть змогу підозрюваному усвідомити, за яких умов ним будуть виконані вимоги угоди, а прокурору – можливість вимагати виконання конкретних дій від підозрюваного.

До того ж постає загальне запитання: «А чи повинен засуджений безпосередньо співпрацювати саме з прокурором?»

На наш погляд, незважаючи на достатньо вагомий повноваження процесуального керівника, прокурор не повинен здійснювати таку співпрацю, оскільки насамперед має забезпечувати контроль за її виконанням. Загалом доцільно порушувати питання щодо співпраці підозрюваного зі слідчим, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, чи співробітниками оперативних підрозділів.

Стосовно ролі прокурора при виконанні угоди про примирення зауважимо про таке.

Як зазначалось вище, виконання угоди про примирення, зважаючи на декілька обов'язків, виходить за межі судового розгляду (відшкодування майнової шкоди, вчинення певних дій тощо).

Прокурор повинен враховувати цю обставину і зберігати матеріали відповідного провадження, зокрема й речові докази, аж до повного виконання умов угоди чи закінчення строків притягнення засудженого до кримінальної відповідальності.

Такий висновок ґрунтується передусім на положеннях частин 2, 3 ст. 476 КПК України. Так, у ч. 2 ст. 476 вказаного Кодексу визначено порядок судового розгляду такого клопотання. Цікаво те, що обов'язкова участь лише сторін угоди, тобто засудженого та, залежно від виду угоди, потерпілого чи прокурора. Тобто у разі задоволення клопотання потерпілого про скасування угоди про примирення прокурор може про це дізнатися постфактум.

При цьому в ч. 3 ст. 476 КПК України зазначено: «... наслідком скасування вироку є призначення судового розгляду справи в загальному порядку або направлення матеріалів провадження для завершення досудового розслідування в загальному порядку, якщо угода була ініційована на стадії досудового розслідування».

Саме у таких випадках матеріали кримінального провадження мають бути

наявні у повному обсязі, оскільки новий судовий розгляд або досудове розслідування здійснюватиметься у загальному порядку. Для цього у прокуратурах усіх рівнів необхідно ввести окремий облік угод, умов яких неповністю виконані на момент ухвалення вироку, а в розподілі обов'язків доцільно передбачити особу, відповідальну за ведення такого обліку.

Разом із тим варто наголосити, що вирок на підставі угоди відповідно до чинного КПК України не має спеціальних застережень щодо процедури його виконання. Отже, необхідно звернутися до Розділу VIII КПК України, зокрема до статей 534, 535.

Так, згідно з ч. 1 ст. 534 КПК України «... у разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні». Відтак, найбільш сприятливою є ситуація, коли усі питання щодо виконання угоди відображатимуться у вироку суду. В цьому зв'язку у випадку наявності недоліків вироку доцільно на підставі п. 14 ч. 1 ст. 537 КПК України ініціювати вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку у порядку, передбаченому ст. 539 КПК України.

Крім того, потрібно брати до уваги, що відповідно до ч. 4 ст. 535 КПК України «... органи, що виконують судові рішення, повідомляють суд, який постановив судові рішення, про його виконання». Тому про остаточне виконання вироку суду, а отже, і умов, передбачених угодою, прокурора відповідні органи (державна виконавча служба тощо) не повідомлять.

Зупинимось на окремих аспектах процедури оскарження вироку у зв'язку з невиконанням угоди.

Так, внесення клопотання про скасування вироку, яким затверджена угода, є особливим видом оскарження судового рішення і не пов'язане із оскарженням, передбаченим Главою 31 та Главою 32 КПК України.

Важливим є положення ч. 3 ст. 476 КПК України, згідно з яким тягар доведення невиконання засудженим умов угоди покладається на особу, яка звер-

нулась до суду із відповідним клопотанням, тобто на потерпілого чи прокурора. Відтак, окрім письмового клопотання про скасування вироку, прокурор або потерпілий у судовому засіданні повинен надати вагомі докази невиконання засудженим угоди.

Водночас процес здобуття та фіксації таких доказів не врегульовано чинним КПК України. Загалом, вважаємо, можна лише провести аналогії і стверджувати, що такі докази із посиланням на статті 36, 56, 93, 476 КПК України можуть бути зібрані шляхом:

- надання заявником документів щодо невиконання (чи неповного виконання угоди), які перебувають у розпорядженні самого заявника;

- надання відповідних запитів до органів, що здійснювали виконання вироку суду (державної виконавчої служби чи інших органів);

- опитування осіб, які підтвердили б факт такого невиконання;

- власне показаннями заявника (тобто прокурора чи потерпілого) в судовому засіданні.

Саме обсяг зібраних доказів може свідчити не тільки про факт невиконання угоди, а й про умисний характер такого невиконання з боку засудженого, що відповідно до ч. 5 ст. 476 КПК України «... є підставою для притягнення особи до відповідальності, встановленої законом». Така відповідальність вписана у Законі України від 13 квітня 2012 року № 4652-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України», згідно з яким КК України доповнено ст. 389-1 «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості», санкція якої передбачає покарання у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років.

Зауважимо, що кримінальну відповідальність встановлено лише за умисне невиконання угоди, а за її невиконання у зв'язку з обставинами, які засуджений передбачити не міг, на сьогодні вона не встановлена.

Станом на 20 вересня 2013 року за вказаною статтею КК України до ЄРДР було внесено відомості лише щодо чотирьох кримінальних проваджень, з яких одне – закрито за п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, друге – спрямовано до суду з обвинувальним актом і в ньому ухвалено обвинувальний вирок, ще два – перебувають у провадженні. Так, 19 вересня 2013 року Міловським РВ ГУМВС України в Луганській області розпочато кримінальне провадження за фактом ухилення громадянина Г. від відбування покарання у вигляді 100 годин громадських робіт, призначених йому за вироком Міловського районного суду Луганської області від 30 квітня 2013 року, ухваленого на підставі угоди про визнання винуватості [11]. Зазначене свідчить про недостатнє розуміння з боку окремих співробітників органів внутрішніх справ сутності правовідносин на підставі угоди про визнання винуватості та диспозиції ст. 3891 КК України.

Також слід пам'ятати, що відповідно до ч. 4 ст. 476 КПК України ухвалу суду про скасування вироку чи про відмову у скасуванні вироку може бути оскаржено в апеляційному порядку. Строк такого оскарження згідно з ч. 2 ст. 395 КПК України становить сім днів з дня її оголошення.

Таким чином, діяльність прокурора (потерпілого), пов'язана з контролем за

виконанням угоди, потребує додаткового нормативного врегулювання у КПК України.

Зокрема, доцільно, на наш погляд, внести зміни до КПК України, у яких передбачити право прокурора та потерпілого на здійснення контролю за виконанням угоди про визнання винуватості та угоди про примирення, а також нормативно врегулювати процес збору доказів щодо невиконання угоди.

Наприклад, повноваження прокурора, передбачені ч. 2 ст. 36 КПК України, варто доповнити п. 201 у такій редакції: «контролювати виконання умов угоди про визнання винуватості», а стосовно потерпілого ч. 1 ст. 56 КПК України, на нашу думку, необхідно доповнити п. 13-1 такого змісту: «контролювати виконання умов угоди про примирення». Відповідно, ст. 476 КПК України вважаємо за доцільне доповнити ч. 6 у такій редакції: «Збирання доказів щодо невиконання засудженим умов угоди здійснюється потерпілим та прокурором у порядку, визначеному ст. 93 КПК України, у строки, передбачені ч. 1 ст. 476 цього Кодексу».

Враховання законодавцем вказаних змін дасть можливість суттєво захистити права учасників процесу та логічно завершити процедуру оскарження вироку у зв'язку з невиконанням засудженим угоди.

Список використаних джерел:

1. Серета Г. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г. Серета // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 7–9.
2. Грошевий Ю. Визнання вини як одна з умов застосування спрощених процедур (порівняльно-правовий аналіз) / Ю. Грошевий, Є. Повзик // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 3. – С. 38–43.
3. Бояров В. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового кримінального процесуального кодексу України / В.І. Бояров // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 4. – С. 150–154.
4. Філін Д.В. «Угода про визнання вини» та можливості її застосування у кримінальному судочинстві України / Д.В. Філін // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1052–1058.
5. Мухін В. Інститут угоди про визнання винуватості у кримінальному процесі / В. Мухін, А. Штанько // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 3. – С. 46–51.
6. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листопада 2012 року № 223-1679/0/4-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-12>
7. Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листопада 2012 року № 223-1679/0/4-12 «Про деякі пита-

ня здійснення кримінального провадження на підставі угод»: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квітня 2013 року № 223-558/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0223740-13>

8. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

9. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>

10. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар. Т. 2 / [С.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 664 с.

11. Єдиний реєстр досудових розслідувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://erdr.gov.ua/erdr/erdr.web.system>

Дмитро ЛОБАНЬ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ПРОКУРОРА ЗА ВИКОНАННЯМ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

Розглянуто основні аспекти процесуального контролю прокурора за виконанням угоди про визнання винуватості, висвітлено теоретичні та практичні проблеми цієї діяльності.

Автор аналізує норми чинного КПК України, акцентує увагу на їх взаємозв'язку та недоліках, наводить конкретні приклади правозастосовної діяльності, пропонує шляхи розв'язання наявних у кримінальному процесуальному законодавстві України проблем.

Ключові слова: процесуальний контроль прокурора; угода про визнання винуватості; проблемні аспекти Кримінального процесуального кодексу України.

Дмитрий ЛОБАНЬ

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОНТРОЛЬ ПРОКУРОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ СОГЛАШЕНИЯ О ПРИЗНАНИИ ВИНЫ

Рассмотрены основные аспекты процессуального контроля прокурора за исполнением соглашения о признании вины, освещены теоретические и практические проблемы этой деятельности.

Автор анализирует нормы действующего УПК Украины, акцентирует внимание на их взаимосвязи и недостатках, приводит конкретные примеры правоприменительной деятельности, предлагает пути решения проблем в уголовном процессуальном законодательстве Украины.

Ключевые слова: процессуальный контроль прокурора; соглашение о признании вины; проблемные аспекты Уголовного процессуального кодекса Украины.

Dmytro LOBAN

PROSECUTOR'S PROCEDURAL CONTROL OVER PLEA AGREEMENT EXECUTION

There were reviewed key aspects of prosecutor's procedural control of adherence to a plea agreement considering its theoretical and practical issues.

Author analysis provisions of current CPC of Ukraine focusing on interrelations and limitations, gives specific examples of law enforcement, and suggests solutions to current problems of criminal procedural law of Ukraine.

Keywords: prosecutor's procedural control; a plea agreement; problematic aspects of the Criminal Procedural Code of Ukraine.

